

RENAȘTEREA

ORGANUL OFICIAL AL EPARHIEI ORTODOXE ROMÂNE
A VADULUI, FELEACULUI, GEOAGIULUI ȘI CLUJULUI

Redacția și Administrația:
CLUJ, Str. Iuliu Maniu Nr. 31

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMÂNĂ
Abonament: 500 Lei la an

Redactor responsabil:
Protoiereu DUMITRU ANTAL

CUPRINSUL:

I. Lupaș: Cuvântul Bisericii la serbătorirea d-lui Octavian Goga.
Seb. Stanca: Odă lui Octavian Goga.

Red.: Serbătorirea d-lui Octavian Goga.
Prof. Dr. G. L. Muntean: Noua dreptate.
Pr. Ion Goron: Moisi. — Cronică.

Cuvântul Bisericii la serbătorirea d-lui Octavian Goga

cu prilejul înălțării sale la gradul de doctor honoris causa al Universității din Cluj de I. Lupaș.

Stimați Domni și Iubiți Prietini!

Prea Sf. Sa Episcopul nostru Nicolae Ivan, fiind împiedecat a participa la această festivitate, mi-a adresat următoarele cuvinte, cuprinzând însărcinarea de a-l reprezenta aici și de a rosti un cuvânt ocazional în numele Prea Sf. Sale:

Iubite Domnule Lupaș,

Cred că înțelegi durerea mea, de a nu putea participa la serbătorirea prietinelui nostru Octavian Goga, contemplată pentru 14 Febr. Cunoști sentimentele de prietinie, ce m'au legat de părintele lui, Iosif preotul — unul din cei mai distinși preoți ai Mitropoliei noastre, cunoști și legăturile mele sufletești cu fiul lui, odinioară fost elev al meu și pe urmă nedespărțit prietin, și Te rog, ca la banchetul ce se va da în onoarea lui, să mă reprezinți și să dai expresiune bucuriei mele că mi-a dăruit Dumnezeu zile, ca să văd cum neamul nostru știe totuși prețui talentul și darurile bogate, ce i-a dat Dumnezeu și pe cari el le-a pus în slujba desrobirei noastre și în slujba poporului, ale cărui dureri și aspirațiuni nimenea nu le-a tâlmăcit mai viu și mai puternic decât iubitul nostru prietin Octavian.

Cu mulțumiri: Nicolae Episcop m. p.

Aceste cuvinte arhieresti și prietinesci îmi impun datoria de a căuta să fiu interpretul credincios al sentimentelor, cărora Prea Sfinția Sa le-ar fi dat expresiune cu graiul, dacă starea sănătății nu l-ar fi împiedecat de astă dată, a descinde în mijlocul nostru.

În aceste clipe cugetul Prea Sfințitului nostru Episcop deapănă amintirile unei ju-

mătăți de veac, făcând să treacă pe dinaintea ochilor săi sufletești fragmente din viața zbuciumată a bisericilor, a satelor și familiilor românești-ardelene din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și dela începutul secolului nostru, fragmente din cari se poate lămuri contribuția factorilor mai importanți la formarea personalității reprezentative a lui Octavian Goga.

În pacea și liniștea retragerii sale P. Sf. nostru Episcop binecuvântă biserica, la altarul căreia a fost închinat, satul din care a răsărit, familia din care a odrăslit și rolul, pe care l-a îndeplinit și continuă să-l îndeplinească Octavian Goga în istoria vieții și culturii noastre contemporane.

Biserica ortodoxă română, a cărei definiție nime n'a reușit s'o dea mai exact decât profundul cugetător Eminescu când a afirmat, că ea este însăși mama națiunii și a culturii noastre, participă la această serbare cu sentimente de cea mai înaltă bucurie, întocmai ca cea mai fericită mamă, d-na Aurelia Goga, pe care la vârsta ei înaintată, de trei sferturi de secol, avem ocazia s'o salutăm astăzi în mijlocul nostru. Bucuria bisericii ortodoxe este cu atât mai îndreptățită, cu cât poate saluta în serbarea de astăzi un act de dreptate, deplin meritată din partea celui mai înzestrat dintre fiii și credincioșii ei, din partea lui Octavian Goga, — el însuș odrasla unei vechi familii preoțești, care a dat în cursul tim-

pului vrednici slujitori la altarul din Rășinari, în preajma căruia și-a căutat locul odihnei de veci cel mai mare legiuitor al neamului nostru, nemuritorul Andrei.

Cu cât a contribuit această sfântă biserică la formarea puternicului talent creator, de care a dat atâtea dovezi „feciorul lui Iosif preotul“, poate înțelege ori cine citește cu atențiune poezia și proza lui Goga. Frumuseța fermecătoare a graiului său, dulce ca un fagure de miere, a isvorit în bună parte din isvorul nesecat al Scripturilor sfinte, ascultate de el cu evlavie în vârsta copilăriei, citite cu sârguință în anii adolescenței și ai maturității. S'a văzut și din felul, cum și-a încheiat măiastra cuvântare, rostită azi în Aula Universității noastre, că Octavian Goga este și acum, la vârsta de 50 de ani, însuflețit de același entuziasm pentru biserică noastră ortodoxă și nu înțelege să dea generațiilor viitoare altă îndrumare decât aceea de „a curăți vechile altare și a se închina lor.“

În ce privește contribuția satului, putem afirma că din cele opt mii și câteva sute de comune rurale, din tot cuprinsul României întregite, nici una nu era în stare a îndeplini condițiunile istorice, ca să devină leagănul lui Octavian Goga, în măsura în care a putut să le îndeplinească satul Rășinari din preajma Sibiului.

De satul acesta sunt legate cele mai vechi amintiri de scrisoare și de carte românească. Țărani frunțași, cnezi rășinăreni sunt pomeniți adeseori în documentele istorice din sec. XV și XV ca niște ambasadori, însărcinați cu misiuni diplomatice între conducătorii orașului Sibiu și Domniile Țării Românești. Preoți și țărani luptători s'au sacrificat fără preget în lupta cea mare pentru apărarea ortodoxiei, deci pentru păstrarea unității sufletesti a poporului nostru din Sudul și Nordul Carpaților. Și ca o dovadă în plus despre tendințele de progres ale Rășinărenilor, fie-mi permis să amintesc faptul că în vara anului 1792 — deci cu două decenii înainte de apariția Istoriei lui Petru Maior — preotul „Sava Popovici ot Rășinari“ cuvânta poporului său, în cadrele unei predici religioase, despre originea și continuitatea Românilor în Dacia lui Traian.

Dela un sat cu asemenea tradiții culturale și politice-revoluționare a avut ce moșteni „feciorul lui Iosif preotul“.

Dar mai mult decât putea să-i dea biserică și satul, cu toată comoara și bogăția de tradiții, de lupte și de năzuințe, — i-a dăruit *familia*, în care s'a cultivat din generație în generație, cu tot mai vie stăruință și înțelegere, dragostea de carte și de literatură românească. Admirabile manuscrise, cu slove chirilice din cele mai îngrijite, se păstrează în biblioteca lui Octavian Goga ca tezaure familiare din secolul al XVIII-lea, iar din cel următor sunt reminiscențele literare-poetice ale acestei fericite mame: Aurelia Goga, precum și cele literare-publicistice ale răposatului părinte Iosif, apărute în ziarul „Telegraful Român“ din Sibiu.

Tânărul Octavian Goga putea deci să-și pună la încercare condeiul într'un mediu familiar din cele mai prielnice. Cu puține variațiuni el va fi în drept să scrie în memoriile sale ceea ce a scris Goethe în *Dichtung und Wahrheit*:

Vom Vater habe ich Statur,
Des Lebens ernstes Führen
Vom Mutterchen die Frohnatur,
Die Lust zu fabulieren...

ceea ce într'o traducere liberă —, improvizată ne-am permite să redăm în românește așa:

Dela tata am făptura
Și rostul serios al vieții,
Iar dela mama 'ncepătura
În darul, care-l simt poezii...

Nu cunosc în istoria literaturii noastre nici un caz, în care talentele părinților să se fi putut îmbrățișa, în activitatea copilului lor, într'o simbioză armonică așa de perfectă, cum este cazul preafecicților părinți Iosif și Aurelia, cari au avut ocazia să vadă talentele lor afirmându-se foarte de timpuriu și multiplicându-se din an în an în fecunda activitate literară-publicistică a scumpului lor fiu primogenit, care a început a scrie versuri chiar dela vârsta de elev în clasa a II-a primară.

Octavian Goga apare deci în lupta de pregătire și de înfăptuire a unității noastre naționale ca un *poet prin tradiție familiară și profet prin grație divină*. El a văzut dela început foarte clar cărarea vieții sale și a neamului nostru. Această viziune l-a ajutat să tie vestitorul celei mai mari biruințe în istoria noastră milenară și luptătorul cel

mai neșovăitor pe calea izbândirii depline a ideii de unitate națională. Adevărat că în lupta aceasta a fost expus multor izbeliști și nedreptăți. Pe toate le-a înfruntat însă cu bărbăție și le-a învins printr'o necontenită sbuciumare productivă a sufletului său eroic. Nu cunosc între ceice viețuesc azi, în cuprinsul țării noastre întregite, un suflet mai sbuciumat decât al lui Octavian Goga, al cărui neastâmpăr de creațiune a fecundat cugetarea și simțirea românească, înviorând ogorul vieții noastre culturale în cele din urmă trei decenii. Rolul providențial, pe care l-a îndeplinit el în acest timp, a fost arătat în cuvinte elocvente atât din partea colegului nostru Sextil Pușcariu, cât și din a d-lui rector Nicolae Drăgan. Un singur lucru voiu mai adauge: mărturisirea

proprie a lui Octavian Goga, care în poezia *Fecunditas*, publicată înainte cu un sfert de secol, arată foarte sincer, cum își înțelege el rostul tuturor sbuciumărilor în desfășurarea vieții noastre naționale:

„Nu au popasuri gândurile mele,
Sămânța lor se sbate vecinic nouă;
Și, călător pe drumuri nesfârșite,
Se risipește sufletul meu vouă”...

Pentru această generoasă risipă de suflet, care a sporit cu creațiuni neperitoare patrimoniul nostru național, permite-mi, iubite Goga, să-ți fac urarea cuprinsă în versurile, pe cari le-ai adresat scumpului tău părinte:

Cuvine-se hirotonia
Cu harul cerurilor-ție
Drept vestitorule Apostol,...
Profet și poet al întregirii noastre naționale!

Odă lui Octavian Goga.

Dreptvestitorule apostol
Al unor vremuri ce-au sosit,
Îți cântă astăzi oșanale
Acele zile triumfale
Pe care tu le-ai prorocit.

S'a frânt năprasnica furtună,
S'a isbăvit urgia cruntă,
Setoși de largă libertate
Întins-am praznice de nuntă,
Căci visul sfânt al biruinții
De-al cărui dor ne-au răposat
Străbunii, moșii și părinții,
Azi îl vedem întruchipat.

În sate unde-odată plâns-a
Al doinei glas, azi râde hora,
Din glia lor se zemislește
Norocul nostru-al tuturor.

Clopotnița din deal vestește
Un nou zorit de dimineață,
Vuește codrul și poiana
Înfiorați de noua viață.

Iar pe potecul din dumbravă
La praznic văd cum azi coboară
Din umbra zilelor fugare
Ortacii tăi de-odinioară.

Preoți moșnegi ce se închină
În pragul sfintelor altare,
Cu crucea degetelor grele
Îți dau azi binecuvântare.

Stihiri de slavă cântă 'n strană
Cucernic dascălul Ilie,

Și dascălița ta bălăe
Aleargă rumenă, sglobie,
La crișmărița dela moară
Să-i spun'o vorbă despre tine
Ș'o taină dulce ce 'nfioară.

La cârciuma lui Niculae
Vecinii tăi sobor adună
Și îți trimit închinăciune
Și un pahar de voie bună.

Pe-o aripă de vânt coboară
Un glas de strună fermecată,
Din stele vine Lae Chioru
Să-ți cânte azi ca niciodată.

Și vin clăcașii 'mbujorați
De aspra jugului povață,
De suflul cald al primăverii,
De sfânta sete de viață.

Și pe podișul din ogradă
S'aprend în joc și veselie
Femei cu flori la cingătoare,
Flăcăi cu pene 'n pălărie.

Iar Radu Roată nu mai pleacă
Să ceară milă la 'mpăratul,
Căci pajurei cu două ciocuri
I-a năruit pe veci vâleatul.

Și Oltul biciuit de ploii
Nu ne mai chiamă la hotară
Să ne mutăm în altă țară,
Căci țara a venit la noi.

Tresar la casa voastră plopii
Și cântă Niculae-al popii,

Bătându-și coasa cu ciocanul;
La geam veghează măgheranul
Și pe ceaslov a adormit
Un fir de busuioc sfințit.

Și e tăcere multă 'n casă,
Bătrâna mamă stă la masă
Și din a genelor clipire
Cad picuri calzi de fericire.

Iar dacă ieri ai fost apostol
Și crainic binevestitor,
Și azi oșteanul care vine
Dela război biruitor,
Mai ai și mâine-o datorie —
— Căci au și viii dreptul lor.

Am vrea să te vedem, maestre,
S'aduni vâpăi clocotitoare,
Rugina pațimilor multe
Ce azi ne pasc otrăvitoare,
S'o scurmi adânc din rădăcină
Și s'o arunci peste hotare.

Să prinzi ca Meșterul Manole
Avânturi noi de primenire
Și din svâcniri de primăvară
Să faci o nouă mănăstire;

Să vină suflet nou în țară
Și 'n focul razelor de soare
S'aducă vraja înoirii
Un nou vestmânt de sărbătoare.

Din glia sfânt'a României
Să crească 'n zorile albastre
În svon de trimbiți de aramă
Cântarea înfrățirii noastre.

Seb. Stanca.

Serbătorirea d-lui Oct. Goga.

Rar i se va mai da ocazie Ardealului românesc să-și sărbătorească în mod mai solemn pe un adevărat reprezentant al său, așa după cum a fost sărbătorit Duminecă în Cluj, poetul, scriitorul și cetățeanul Octavian Goga.

Prin nimic nu poate fi mai deplin omagiată activitatea sa de cântăreț al „pătimirii noastre“, de animator și luptător cu scrisul, pentru izbândirea idealului național, de cetățean însuflețit de cea mai pătimașă iubire de neam, decât prin conferirea titlului de „*doctor honoris causa*“ al Universității din Cluj. Această sărbătorire a concentrat pe toți intelectualii Clujului cât și pe ai Ardealului, fără deosebire de credințe politice sau confesionale, pentru a da sărbătoritului omagiul cel mai curat, într'o atmosferă asemănătoare adunărilor „Astrei“ dinainte de războiu.

Dacă Aula Universității cuprindea o mie sau două de oameni, Duminecă în 14 Februarie c., ar fi fost plină până la un loc. Micimea Aulei a constrâns decanatul facultății de litere să dea loc numai unui număr foarte restrâns de invitați.

Ședința a decurs cu solemnitate protocolară. În mijlocul Aulei, la locul convenit a stat rectorul Universității încunjurat de cei patru decani ai facultăților. Înaintea lor la stânga a stat dl Oct. Goga. Profesorii universitari au stat în băncile dela spatele rectorului, iar în stânga acestor bănci pe două fotolii, mama dlui Oct. Goga și dna Goga.

Băncile pentru invitați au fost ocupate de reprezentanții tuturor autorităților și de atât public cât a încăput, stând cei mai mulți în picioare. Au fost de față P. Sf. Sa Episcopul Aradului Dr. Grigore Comșa, Episcopul Iuliu Hossu, Dr. Seb. Stanca, delegatul P. Sf. Sale Episcopului nostru, Dr. Valer Pop, ministrul justiției, Gen. Prodan, Dr. Seb. Bornemisa primarul orașului, președintele Curții de Apel și al tribunalei etc.

Venirea în sală a dlui Oct. Goga a fost primită cu nesfârșite aplauze.

Dl Dr. N. Drăgan, rectorul universității deschide ședința spunând: „Universitatea din Cluj a ținut să se asocieze la binemeritata sărbătorire a dlui Octavian Goga, la

care a participat întreaga țară. — Cea mai înaltă distincțiune pe care această Instituție de înaltă cultură o poate acorda dlui Oct. Goga, este titlul de *doctor honoris causa* pe care îl decerne astăzi.“

Dl prof. Sextil Pușcariu, raportor, relevă meritele dlui Oct. Goga, pentru unire și leagă existența acestei universități de întregirea noastră națională care a fost însuflețită de Oct. Goga.

„Dintr'un spirit de devoțiune pentru artă și de iubire pentru solul natal, ai putut d-le Goga, să faci să isvorască inspirațiuni de adâncimi neobicinuite. Faci parte din neamul Bălceștilor.

„Când citesc și azi articolele din „Tim-pul“ nu văd alt urmaș al celui ce a scris „Luceafărul“. Azi la 50 de ani, după trei decenii de activitate, Universitatea Daciei Superioară, e fericită că după M. S. Regina Maria, să acorde această înaltă distincțiune celui mai de seamă fiu al Țării.“

Dl prof. Bezdechi, decanul facultății de litere, citește propunerea făcută în sânul consiliului facultății pentru proclamarea de *doctor honoris causa* a dlui Oct. Goga. Constată votul unanim al consiliului și după aceea dl prof. Drăgan, rectorul universității împreună cu tot corpul profesoral, în picioare proclamă *doctor honoris causa* pe dl Oct. Goga.

Sărbătoritul e îndelung ovaționat.

Ședința se suspendă pentru 5 minute, în care timp este felicitat de toți cei de față.

După trecerea celor cinci minute dl Oct. Goga a rostit o cuvântare, în care a concentrat în cea mai aleasă formă literară întreagă credința și idealul național ce l-a călăuzit toată viața, altar la care s'a închinat întreagă generația sa. Neputându-o resuma — fără a-i strica farmecul și frumusețea, o vom publica în întregime într'un număr viitor.

Sfârșitul „— Grijii altarele vechi, spălați-le de praf că să strălucească mai departe și închinați-vă lor“, a umplut de entuziasm întreagă asistența, răsplătindu-l cu nesfârșite aplauze.

La ora 1 $\frac{1}{2}$, în sala Cercului militar Universitatea și „Astra“ a oferit un banquet dlui Oct. Goga, la care au participat 300 de persoane. Aici s'au rostit discursuri

din partea dlui ministru Dr. Valer Pop, pentru M. Sa Regele, Dr. Ioan Lupăș din partea bisericii noastre, Episcop Iuliu Hossu, biserica unită, Dr. M. Drăgan, prof. Șt. Bezdechi, Nic. Bogdan, Al. Hodoș, Dr. Seb. Stanca, Gh. Tulbure etc. A răspuns magistral sărbătoritul încheind cu un omagiu adus monarhismului.

După masă dl Oct. Goga, împreună cu o seamă de prietini au fost oaspeții P. Sf. Sale Episcopului nostru Nicolăe Ivan, la un ceai.

Seara la Teatrul Național a fost o reprezentare de gală cu piesa „Meșterul Manole” de Oct. Goga. Înainte de reprezentare dl Goga a fost salutat de dl Zaharie Bârsan, directorul teatrului, dl Gh. Bogdan-Duică din partea „Astrei” a ținut o scurtă disertație, iar dl Dr. Seb. Bornemisa, președintele comisiei interimare Cluj, i-a înmănat diploma de cetățean de onoare a orașului Cluj. Dl Oct. Goga le-a răspuns la toți trei, prin cuvinte cari au trezit noi ropote de aplauze.

La sfârșitul piesei a fost din nou ovaționat.

Această sărbătoare a trezit în sufletele tuturor sentimente de entuziasm și iubire de neam, cum numai în vechile serbări naționale din vechiul Ardeal mai trezeau, lăsând o învioreare și un nou optimism pentru zilele și evenimentele viitoare.

Red.

„PREDICA DE PE MUNTE”

Noua dreptate.

(Matei 5, 21—6, 34.)

e) Iubirea dușmanilor, 5, 43—48.

„Auzit-ați că s'a zis: să iubești pe de aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău.

Iar Eu zic vouă: lubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blastămă pe voi, bine faceți celor ce vă urăsc pe voi, și vă rugați pentru cei ce vă supără și vă gonesc pe voi;

Ca să fiți fii ai Tatălui vostru Celui din ceruri, că pe soarele Său îl răsare peste cei răi și peste cei buni, și ploaie peste cei drepti și peste cei nedrepti.

Că de iubești pe cei ce vă iubesc pe voi, ce plată veți avea? Au nu și vameșii aceeaș fac?

Și de veți îmbrățișa cu dragoste numai pe prietenii voștri, ce mai mult faceți? Au nu și vameșii fac așa?

Fiți dar voi desăvârșiți, precum și Tatăl vostru Cel din ceruri desăvârșit este“.

Ultima antiteză prin care Mântuitorul tâlmăcește ființa nouci dreptăți, este „iubirea dușmanilor“. După ce rând pe rând a condamnat: ura, desfrâul, minciuna, răsunarea, recomandând adepților săi; pacea, curățenia sufletească, iubirea de adevăr, jertfirea de sine, voește să le insuflă și sentimentul iubirii, într'o formă desăvârșită.

Punctul de plecare al noii antizeze este binecunoscutul percept rabinic: „iubește pe de aproapele tău și să urăști pe dușmanul tău“. La temelia acestei dispoziții stă porunca Legii: „Să iubești pe de aproapele tău ca pe tine însuți“. Între aceste două perceptive este însă o mare deosebire. Autorul Legii prin dispoziția din Lev. 19, 18, stabilește raportul dintre fiii poporului iudeu. Iudeul datorește semenului său aceeași măsură de iubire pe care și-o acordă sieși. Față de știrbitorul intereselor sale, nu poate nutri dușmănie. Acelaș legiuitor ordonă iudeului să îngrijască de vita rătăcită, sau căzută sub povară a dușmanului său (Ex. 23, 4—5; Dt. 22, 1), să hrănească și adape pe dușmanul său (Prov. 25, 21, 22).

Rabinii pe deoparte întrelasă cuvintele „ca pe tine însuți“ cu scopul de a elimina măsura de iubire obligatorie față de aproapele, pe de altă parte, o completează prin adausul: „să urăști pe dușmanul tău“. Se pune întrebarea cum au ajuns la formularea acestui adaus, pe care Mântuitorul îl combate? În Lege nici unde nu se spune: „să urăști pe dușmanul tău“. Se spune însă, că Dumnezeu urăște pe păcătoși, și va plăti după merit celor fără de Dumnezeu. Dacă Dumnezeu urăște pe păcătoși, și evlaviosul este obligat s'o facă. Iar dacă evlaviosul urăște pe cei cari Dumnezeu îi urăște, are un merit.¹⁾

Cine este cel păcătos? În primul rând cel care cunoscând Legea, o calcă, apoi cel care nu cunoaște Legea, cu alte cuvinte iudeul fără de lege și păgănul.

Întreaga istorie a poporului iudeu confirmă această mentalitate, în special în raportul față de celelalte popoare. Exceptional este interzisă ura față de idumei, considerați ca frați, și față de egipteni, pe motivul că iudeii au locuit odinioară ca streini pe pământul lor (Dent. 23, 8). În schimb, toate celelalte popoare, sunt considerate de dușmane, până chiar și samaritenii, cari păstrau cele 5 cărți ale lui Moise.

Împotriva mentalității și practicei iudaice, împotriva legiuirii rabinice Iisus pune porunca iu-

¹⁾ Lüttger „Die Libe im N. T.“ Leipzig, 1905, p. 29.

birii dușmanilor. În timp ce dreptul V. T. se ruga zicând: „Doamne răsplătește-le lor“, dreptul N. T. trebuie să spună în rugăciune: „Doamne iartă-le lor“. Acestei porunci. Mântuitorul a știut să-i dea expresie în cele mai grele clipe ale vieții sale pământești prin cuvintele rostite pe cruce: „Doamne iartă-le lor, că nu știu ce fac“. Ea se impune cu necesitate tuturor creștinilor.

Cum avem să aplicăm în viața practică această poruncă? Cuvintele: „faceți bine celor ce vă urăsc, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, și vă rugați pentru cei ce vă fac vouă necaz“ înlătură dilema, precum și întrebarea dacă e posibilă forțarea sentimentului de iubire. Cel ce face bine dușmanului său, îl desarmează, îl face să se căiască, câștigă un locșor în sufletul lui. Sentimentul de afecțiune crescut pe ruinele sentimentului de ură prin nimic nu-i știrbit, dacă este provocat de o faptă bună nemeritată. A răspunde unui dureros blestem, cu binecuvântări, presupune o măsură respectabilă de autostăpânire. Iar când aceste binecuvântări nu-s numai vorbe goale, nu stau în legătură cu oarecare interese personale mai depărtate, ci sunt isvorite din inimă, trebuie să trezească și în sufletul plin de ură al dușmanului, sentimentul din care au emanat. O probă supremă a iubirii, când suntem capabili de a ne ruga pentru cei cari luptă împotriva noastră, probă dată de Mântuitorul în cele mai grele clipe ale vieții Lui pământești.

În această ultimă probă rezidă suprema formă a idealului lui Iisus.

„În ultima analiză porunca iubirii dușmanului; nu este numai o simplă normă de viață, ci un ideal. Pentru Iisus este ceva ușor, pentru noi însă, dacă o luăm în serios, și suntem sinceri, este suprema pretenție. Realizarea ei pretinde însuflețirea pentru ideal, caracteristică marilor creștini din timpul de suferință pentru biserica lui Hristos. Să nu ne înșelăm cu gândul că am satisfăcut poruncii Mântuitorului, dacă ne provocăm la îndurările din multele conflicte zilnice, sau la mărînimoasele iertări de greșele. Abia când ne-am adâncit în lupta grea pentru apărarea supremelor bunuri ale vieții, pentru apărarea credinței, vom întâmpina adevărata dușmănie de moarte și vom avea ocazia să dovedim, dacă avem capacitatea sufletească, să realizăm ceea ce Iisus ne pretinde aci. Din astfel de cazuri putem pricepe de ce apostolul Pavel pune iubirea, alături de acțiunile duhului lui Dumnezeu. (I. Cor. 13).¹⁾

Că „iubirea dușmanilor“ nu este numai o virtute alături de altele, ci cea mai frumoasă floare a acțiunilor omenești, reiese din v. 46, 47. Iubirea față de cei ce ne iubesc pe noi, fie rudeni, prieteni, sau conaționali, nu este ceva deosebit. Dela aderenții lui, Iisus așteaptă mai mult decât este obicinuit și omenească, decât fac vameșii și păgânii.²⁾ Cum vor și putea nădăjdui la răsplata

promisă, celor drepți, dacă nu vor străluci prin această supremă probă pretinsă.

Despre cel ce practică într'adevăr porunca iubirii vrășmașilor, spune Iisus, că va fi un fiu al Tatălui din ceruri. Este un fiu al lui Dumnezeu, fiindcă se aseamănă cu El într'un punct esențial. Cea mai măreață însușire divină este tocmai acordarea imparțială de bunuri tuturor oamenilor, atât acelor cari îl iubesc, cât și acelor cari îl disprețuesc. Tuturora le distribue darurile sale. Soarele măeastra sa operă, izvor al vieții pe Pământ, lucrește peste toți. Ploaia adapă grădinile și holdele tuturor. Acest tablou în care este exprimată nemărginita iubire a Tatălui ceresc, este o perlă a predicei lui Iisus.

Ultimul vers al capitolei este o frumoasă încheiere a dării legii lui Iisus v. 20—49. Legile expuse într'o formă gradată, puse în vedere ucenicilor și urmașilor săi, dacă vor fi urmate, îi vor ridică la o desăvârșire morală, prin care se vor apropia de desăvârșirea divină. Cuvintele: „Fiți dar desăvârșiți, precum și Tatăl vostru Cel din ceruri desăvârșit este“ sunt o repetiție a ideii cuprinsă în v. 20. Iisus pretinde dela ai săi mai mult decât fac rabinii. El pretinde o dreptate suprapământească, care se ridică peste obicinuita putere omenească. El înfățișează un ideal, care poate fi apropiat numai de aceia, cari se entuziasmează de ideile lui religioase, lăsându-se atrași, spre comuniunea cu Dumnezeirea.

(Va urma)

Prof. Dr. G. L. Muntean.

ÎNAINTE DE CHRISTOS

Moisi.

„Ori ce casă e zidită de către cineva, iar ziditorul a toate este Dumnezeu.“ Evrei, 3. 4.

Ați auzit cuvântul lui Iisus: „vulpile au vizuini, iar pasările cerului cuiburi“; o casă omenească, zidită pe temelie de piatră din cărămidă lucrată cu meșteșug, e mult mai mult decât culcușul unui animal, ori cât de artistic ar fi lucrat. Ea este simbolul gândului omenească de a lua în stăpânire o parte a pământului; ea este cea dintâi dovadă, că omul tinde, — aici în lume, — să fie „fiul lui Dumnezeu“, să desăvârșească ceea-ce îi îmbie natura. Domesticind un animal, prefăcând în ogor cultivabil un pământ sălbatic, zidind o casă, întemeind

poduri, precum și pe incasatorii de dări. Întrucât în decursul timpurilor, unii s'au dat la înșelăciuni, este explicabil de ce poporul iudeu îi disprețuește. Ura împotriva lor este și mai mare, decât poporul iudeu plătește dări romanilor.

La fel sunt urâți și păgânii. Dacă pentru iudeu, conaționalul său îi este de aproape, orice strein îi este dușman. În timpul lui Iisus desconsiderarea streinilor aparține programului de aplicare a legii. cf. Steinmann, op. cit. p. 79

¹⁾ W. Bousset. W. Heilmüller, op. cit. p. 271.

²⁾ Vameșii și păgânii, sunt cei mai desconsiderați oameni în fața iudeilor. Prin vameși avem să înțelegem, pe incasatorii de vămi, la grănițele țării, porțile orașelor și

o întreprindere de comerț, sau un atelier, ori pronunțând un adevăr necunoscut până atunci, — iată cum își înscrie un om numele în istoria unei familii, a unui sat, a unui neam, ori a lumii întregi. Tot așa și popoarele au o viață istorică numai în măsura în care au putut realiza lucruri și adevăruri de valoare morală, artistică, ori intelectuală, cari să poată fi folosite de generațiunile următoare și de o cât mai mare parte a neamului omenesc. Dar aceste creațiuni sunt aproape totdeauna legate de apariția în sinul unui popor a unor oameni înzestrați de prevedința divină cu o putere intuitivă excepțională. Thomas Carlyle a spus un adânc adevăr, când a zis: „istoria lumii e biografia oamenilor mari“.

Istoria Evreilor, considerată din punctul de vedere al bunurilor de ordin religios și moral, pe care le-a creat și prin cari a avut o așa de hotărâtoare influență asupra mersului lumii, se confundă cu biografia acelui om providențial pe care îl cunoaștem sub numele de Moisi. „Ori ce casă e zidită de către cineva“; el a zidit acea parte din masiva cetate a culturii umane, pe care o cunoaștem sub numele de iudaism, leagănul creștinătății de mai târziu.

Asupra nașterii lui și asupra celor dintr-un zile ale copilăriei lui a vegheat prevedința divină. Mâna preainaltă a lui Dumnezeu l-a scăpat dela moartea, la care îl condamnase cruda poruncă a Faraonului. Drept recunoștință întreagă viața lui a propovăduit poporului său *încrederea în purtarea de grijă a lui Dumnezeu*. În cursul timpului această încredere a devenit o trăsură esențială, *specifică* a iudaismului. Pentru evreu lumea avea un început istoric și mersul lumii un scop bine definit; asupra acestei lumi nu planează un destin orb, ci o voință personală preainaltă; evenimentele istoriei nu sunt congruența mai multor factori de proveniență fatală, ci acțiunile Stăpânului, care pedepsește ori răsplătește după dreaptă judecată.

Copilul găsit de fata lui Faraon a crescut în mijlocul luxului unei curți împărătești, al cărei stăpân era cinstit ca un Dumnezeu; va fi avut la îndemână pe cei mai destoinici dascăli; dar influența hotărâtoare a avut asupra lui acea femeie israeliteană, care îi era mamă în realitate, dar figură

numai ca o doică, și care îl iubea cu atât mai mult tocmai fiindcă nu avea voie să deie vre-un semn vădit a legăturii lor de sânge. Dacă n'ar fi fost această femeie, Moisi ar fi dispărut în masa mare a egiptenilor. Dar ea, istorisindu-i viața patriarhilor de altă dată, a lui Avram, a lui Iacob și a fiilor acestuia, l-a obicinuit cu gândul să se considere străin în palatul mamei lui adoptive, l-a obicinuit să-și iubească neamul și legea strămoșilor, mai mult decât luxul și bogăția palatului împărătesc. Când a sosit vremea să aleagă între aceste două, n'a stat nici o clipă la îndoială: s'a alăturat poporului său. La aceasta va fi contribuit foarte mult și felul minunat, cum a fost salvat dela moarte și pe care îl va fi cunoscut dela mama lui. Această întâmplare minunată i-a format, desigur, puternica convingere, că are de îndeplinit un rol oarecare în lume. Acest rol nu putea fi decât în legătură cu poporul său; suferințele acestui popor ajunseser la un grad așa de înalt, că trebuia să se întâmple ceva hotărâtor pentru soarta lui.

Ca ori ce rob, poporul evreesc dorea libertatea; această dorință vagă a poporului său a luat formă concretă în gândul lui Moisi: înapoi, spre pământul strămoșesc! Dacă gândul era mareț, realizarea lui cerea eroism. Căci ori cât de amară și umilitoare ar fi o robie, ea înseamnă, totuși, o pâine și un adăpost; se vor putea decide Evreii să schimbe această relativă siguranță, cu toate primejdiile unei pribegii îndelungate și cu nesiguranța viitorului? „Celui ce crede toate îi sunt cu puțință“; iar Moisi a adus poporului său vestea cea bună, că Dumnezeu le poartă de grijă, că Dumnezeu îi ocrotește. Vestea aceasta e o merinde suficientă pentru ori ce călătorie; ea a fost suficientă pentru lunga călătorie a Evreilor din Egipt până în țara Canaanului. Scris este: pe acest drum Evreii au fost călăuziți de un nor luminos și au fost hrăniți cu mână cerească. Dar al treilea și cel mai important semn al prevedinței divine era hrana sufletească, pe care le-a dat-o Moisi prin cuvintele lui de profet, în cari formulă legătura dintre Iehova și poporul său.

Această mână cerească, pe care le-a dăruit-o Dumnezeu prin cuvintele de profet ale lui Moisi, pentru hrana lor sufle-

tească, a fost atât de folositoare, încât cu ajutorul ei Evreii au ajuns nu numai până în Canaan, ci până departe pe arena istoriei lumii, reprezentând acolo o anume concepție despre lume, o anume credință și o anume conduită morală.

Și iarăși scris este: nici unul dintre cei ce au părăsit pământul Egiptului nu au putut ajunge în pământul făgăduinței. Ceea ce istoricește înseamnă, că în țara Canaanului a intrat o nouă generație; un popor renăscut trupește, dar mai ales renăscut sufletește; fii sufletești ai lui Moisi.

Nici un popor din lume n'a avut un așa bogat număr de genii religioase, de profeți, ca și Evreii. Dar Moisi a fost pentru Evrei mai mult decât un profet; a fost părintele lor. Dela el Evreii au învățat încredere în purtarea de grije a lui Dumnezeu, au învățat să creadă, ceea ce este cea dintâi condițiune a unei vieți rodnice, deoarece înseamnă avânt și devotament. Prin el Evreii au dobândit o Lege, singura temelie pe care și prin puterea făcătoare de rânduială a căreia se poate consolida un popor, o cultură, o Țară. Prin Moisi Evreii au dobândit libertate și patrie.

Viața lui Moisi este totul pentru Evrei; pentru o lume, care își caută mântuirea ea este revelațiune divină. Căci ne arată căile, pe cari Părintele ceresc știe să le găsească alături de legile imutabile ale universului, pentru cârmuirea fiilor săi, adevărindu-se astfel Scriptura: „ziditorul a toate este Dumnezeu.“

Pr. I. Goron.

CRONICĂ

P. Sf. Sa Dr. Grigore Comșa, episcopul Aradului a sosit în Cluj Sâmbătă seara, stând Duminecă și Luni, când s'a reîntors la reședință. În timpul cât a stat în Cluj a fost oaspele P. Sf. Sale Episcopului nostru Nicolae. În ziua de Duminecă 14 Febr. c., a participat la serbările d-lui Oct. Goga.

Danie pentru biserica din Teiuș. La apelul lansat de această parohie în 1930, în eparhia Cetății-Albe și a Ismailului s'a colectat cu discul suma de Lei 4200. Pa-

rohul prof. V. Bârluț și epitropia din Teiuș a trimis o frumoasă adresă de mulțumită Consiliului eparhial pentru accastă bineprimită danie.

Alegerile deputaților clericali pentru Adunarea eparhială, s'au făcut în ziua de Joi 18 Februarie c. decurgând în cea mai deplină ordine. Numele celor aleși îl vom publica în numărul viitor.

Mulțumire. Dl prof. univ. *Dr. Ioan Lupăș* ține să mulțumească și pe această cale preoțimii din circumscripția electorală Cluj pentru încrederea unanimă, ce a manifestat alegându-l din nou deputat în Adunarea eparhială pentru ciclul 1932—1938.

Legea conversiunii datoriilor agricole, e obiectul discuției întregii opinii publice românești. Pentru redactarea ei cât mai corespunzătoare necesităților noastre economice și de credit, votarea ei a fost din nou amânată. De când s'a făcut în parlament propunerea ca actualii deputați și senatori să nu poată beneficia de privilegiile legii conversiunii, interesul multor reprezentanți ai națiunii, pentru legea aceasta, s'a răcit, cu deosebire a celor ce nădăduiau că scapă de datoriile ce-i apasă. Ziarele din Capitală au și publicat o listă a datoriilor „agricole“ ce le au unii din membrii comisiunii încredințate cu redactarea legii. Fără a intra în discuția principiilor pe cari a bazată legea conversiunii, constatăm însă un lucru că nu se face nici o deosebire între datorie și datorie. Sunt datorii făcute cu gând bun, de îmbunătățire a gospodăriei, de sporire a averii, cumpărând case, pământ sau vite, pentru creșterea copiilor la școale, de înzestrare a fetelor etc. cum sunt și datorii de risipă, de speculă, în unele părți de participare la cumpărarea autobuselor de curse, apoi datorii politice sau de beție. Intre toate acestea ar trebui să se facă deosebire, căci orice lege trebuie să fie și factor educativ moral, în deosebi a conversiunii să fie și de asanare morală. Ar fi o nedreptate și un păcat, ca datoriile unui derbedeu sau bețiv să le asanezi la felu cu a unui om de omenie și gospodar cinstit.